

Yunanistan Kamuoyunda Balkan Antantı

The Balkan Entente in the Greek Public Opinion

İbrahim Erdal*

Öz

Bulgaristan'ın Balkanların var olan sınırlarından ve etnik dağılımından duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi bölgede Bulgar azınlığa sahip olan devletleri tedirgin etmiştir. Bu ülkelerin başında Trakya sınır konusunda tedirgin olan Yunanistan gelmektedir. Balkanlarda yaşanacak olan değişiklikten çekinen Yunanistan ile Türkiye sorunlarını çözerek bir birlik oluşturma ve bu birliğe diğer ülkeleri de dâhil etme stratejisi uygulamıştır. Ancak bu politika Yunan basınında destek gördüğü gibi eleştiriye uğramıştır. Bu makalede Yunan kamuoyunda Balkan antantı üzerine yapılan değerlendirme ve eleştiriler konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Balkan Antantı, Yunanistan, Basın, Venizelos, Bulgaristan*

Abstract

Bulgaria's expression of her discontent with the borders and ethnic composition in the Balkans disturbed the states in the region, especially those of having Bulgarian minority. Preeminently, Greece having problem with the Thracian border was discontent with the Bulgarian policy. Having hesitated from the instability and changes in the Balkans Turkey and Greece decided to form a pact by overcoming their mutual problems. The pact was to be open other Balkan states. There were supporters of the pact but this policy was also criticized by a part the Greek public opinion. In this article, discussions of the Greek public opinion on the Balkan Entente will be evaluated.

Key Words: *Balkan Entente, Grek, Pres, Venizelos, Bulgaria*

Giriş

Yunan ordusu ve politikacılarını başlattığı Batı Anadolu'yu işgal harekâtı, iki ülke politikasına zarar verdiği gibi Batı Trakya Türkleri ve

* Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Anadolu'da yaşayan Rumlara mübadele yoluyla büyük acılar yaşattırılmıştır.¹ Lozan Barış Antlaşması, iki ülke arasında arasındaki sorunları kısmen soğutmuş ancak nüfus mübadelesi gibi çetrefilli sorunları ötelemiştir.² Nüfus Mübadelesi sorunu 1930 yılına kadar çeşitli antlaşma ve görüşmelerle çözülmeye çalışılmış bu süreçte her iki ülke de gerginlikler yaşamıştır.³ Bu gerginliklerden birisi de Fener Rum Patriği VI. Araboğlu Konstantinos'un sınır dışı edilmesi olayı olmuştur.⁴ Yunanistan'da büyük tepkilere neden olan ihraç sorunu, 22 Mayıs 1925'te Vasil Geogiadis'in Patrik seçilmesi ile çözümlenmiş ama bu olay her iki ülke arasında güven bunalımı yaratmıştır.⁵ Ancak Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Balkanlarda oluşan "status quo"dan memnun olmayarak revizyonist bir politika izleyerek Yunanistan ile Makedonya ve Batı Trakya sınır sorununu gündeme getirmesi Türk-Yunan ilişkilerini farklı bir boyuta taşımıştır.⁶ Nitekim Türk-Yunan ilişkilerinin yumuşamasında, Yunanistan Başbakanı Elefterios Venizelos'un 30 Ağustos 1928'de Başbakan İsmet (İnönü) Paşa'ya ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras) Bey'e hitaben yazdığı

"Sizi temin etmek isterim ki benim en büyük arzum, iki ülke ilişkilerinin düzenlenmesi ile iki ülke arasında yakın dostluğun sağlanması ve bu yakın dostluğu, bu sefer, mümkün olan en geniş şekli ile bir dostluk antlaşması, saldırmazlık ve hakemlik antlaşmasıyla resmileştirmektir..."

¹ Alexander Anastasius Pallis, Yunanlıların Anadolu Macerası(1915-1922), (çev.: Orhan Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995; Zafer Çakmak, İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.

² İbrahim Erdal, *Mübadele, Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan(1923-1925)*, IQ Yayınevi, İstanbul 2006.

³ Mehmet Gönlübol, Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 6061; Mustafa Sıtkı Bilgin, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Diplomasisi (1923-1930)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX / 60 (Kasım 2004), s. 809; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara 1997, s. 52-53.

⁴ M. Süreyya Şahin, Fener Patrikhânesi ve Türkiye, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, s. 217; Damla Demiröz, *Savaşın Barışa Giden Yol / Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 6568.; İbrahim Erdal, "Türk Basınına Göre Patrikhane Konusu ve Patrik Araboğlu Konstantin'in İhracı Meselesi", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu, Mayıs-Kasım 2004, Yıl:17, Sayı:33-34, Ankara.

⁵ Adnan Sofuoğlu, *Fener Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 156-157.; Şükrü S. Gürel, Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1923), Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 38.

⁶ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası*, (ed.: Baskın Oran), C. I, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 344.; William Hale, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, (çev.: Petek Demir), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, s. 53.; Hikmet Öksüz, "Atatürk Döneminde Balkan Politikası (1923-1938)" *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 626.

içerikli mektup etkili olmuştur.⁷ Ayrıca Elefterios Venizelos bu dönemde Yunan parlamentosunda yaptığı konuşmalarda da Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikasındaki köklü değişikliği dile getirmiştir.⁸

Elefterios Venizelos'un iki devlet arasındaki işbirliğini geliştirme çabası, Türkiye için olası tehdidin Balkanlar yoluyla İtalya'dan gelebileceği ve revizyonist Bulgaristan'ın da İtalya'ya ile taraf olabileceği gerekçeleriyle Türk devlet adamları tarafından olumlu karşılanmıştır.⁹ Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Enis (Akaygen) Bey'in, 25 Mart 1930 tarihinde Yunan Millî Bayramı kutlamalarına katılmasıyla Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler hızla yumuşamış.¹⁰ bu yakınlaşma, 10 Haziran 1930'da, mübadele ile ilgili bütün sorunları çözüme kavuşturan Ankara Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla daha da ileri gitmiştir.¹¹

Ankara Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra İsmet Paşa'nın daveti üzerine Elefterios Venizelos, 27–31 Ekim 1930'da Türkiye'ye gelmiş¹² ve 30 Ekim 1930'da iki devlet arasında siyasi, askeri ve ekonomik konular ile ilgili. Bu antlaşmalar; Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması, Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol ve İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması, konulu antlaşmalar imzalanmıştır.¹³

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bu antlaşmalar sonrasında iade-i ziyaret olarak Ekim 1931'de Başbakan İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey Yunanistan'ı ziyaret etmiştir.¹⁴ Yunanistan'da yapılan 5

⁷ D. Demiröz, *Savaşın Barışa Giden Yol*, s. 75–76, 153.

⁸ Sabahattin Özel, "Atatürk Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri", *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 644.

⁹ İsmail Soysal, "Atatürk'ün Barışçı Politikası ve Dünyadaki Etkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, II / 4 (Kasım 1985), s. 112.; E. Semih Yalçın, *Atatürk'ün Millî Dış Siyaseti*, Gazi Kitabevi, Ankara 2007, s. 272; Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...*, s. 108-110.

¹⁰ Enis Tulça, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003, s. 3539.

¹¹ İbrahim Erdal, *Mübadele...*, s.60-78; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s. 326.; Aptülhat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 254.

¹² İsmet İnönü, *Hatıralar*, (yay. haz.: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2006, s. 500. Nikos Svoronos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988, s. 95.

¹³ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 399–404; Osman Akandere, "2026 Ekim 1931 Tarihlerinde İstanbul'da Toplanan İkinci Balkan Konferansı ve Sonuçları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 14 (Güz 2003), s. 251.

¹⁴ Tevfik Rüştü Aras, *Görüşlerim*, İkinci Kitap, Yörük Matbaası, İstanbul 1968, s. 189.; İsmet İnönü, *Hatıralar*, s. 501.

Mart 1933 tarihli seçimleri Elefterios Venizelos'un Liberal Partisi kaybetmiş 10 Mart 1933'te Panagis Tsaldaris başkanlığında kurulan yeni hükümet Venizelos hükümeti gibi, Türkiye ile Yunanistan arasında dostluk ve işbirliğinin geliştirilmesine büyük önem göstermiştir.¹⁵

Atatürk dönemi Türkiye'nin Balkan politikası Almanya, İtalya ve müttefiklerinin Balkanlarda olası bir sınır değişikliği operasyonuna karşı bir güvenli hat oluşturma planına dayanmıştır. Bu planda Yunanistan önemli bir konuma gelmiş iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunlar ya çözülmüş ya da dondurulmuştur. Türkiye'nin yaşadığı endişeleri Yunanistan daha şiddetli hissetmiştir. Çünkü ilk dünya savaşından bu yana sınırların belirlenmesinden rahatsızlığını dile getiren Bulgaristan Avrupa'da yaşanan revizyonist hareketlenmelere taraf olarak Balkanlarda sınırların yeniden düzenlenmesi gereğini dile getirmeye başlamıştır. Makedonya ve Trakya toprakları üzerinde hak iddia eden Bulgaristan'ın bölgede İtalya ile bir güç birliğine gitmesi Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü tehdit etmiştir. Yunan kamuoyu bu dönemde Türkiye ile olan ilişkilerin yumuşamasına karşı tavır belirlemiş Hükümet yanlıları, eski Başbakan Venizelos yanlıları ve tarafsızlar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Venizelos Yanlısı Yunan Muhalif Basınında Balkan Antantı

Venizelos'un Türkiye ile yakınlaşma politikası Tsaldaris tarafından ülkenin yalnızlaştırıldığı iddiasıyla eleştirilmiştir. Hükümet olduktan sonra Balkanlarda gelişmekte olan tehlikeleri göremeyen veya iç politikayla uğraşan Tsaldaris ve diğer partiler Venizelos'un Balkan antantı ile ilgili raporunun ciddiye almamıştır. Bu durum *Imerission Kyrıka* gazetesi tarafından

*“Tsaldaris'in kişisel dik kafalılığının verdiği kütlükle anlayamadığı şey Yunanistan'ın küçük bir ülke olmasına rağmen var olduğu bölgenin dış politikasında çok daha fazla etkin olduğudur. Herkes şunu bilmeli ki, mevcut hükümet yaptığı politik hataların ceremesini çekecek. Muhalefetin halk adına yaptığı bu ezici eleştirilerden halka gerektiği şekilde yol göstermeyen hükümetin şimdilik kurtulması mümkün değil...”*¹⁶

¹⁵ Ş.S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk...*, s. 4046; M.M. Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...*, s. 166; S. Özel, “Atatürk Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri”, s. 652.; T.R. Aras, *Görüşlerim*, s. 189-190; İ. İnönü, *Hatıralar*, s. 394; T.R. Aras, *Görüşlerim*, s. 190.

¹⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon: 03.10 Dosya: 227.527.7 Belge No:-1 (Arşiv belgeleri; Türkiye'nin Yunanistan büyükelçi ve konsolosu tarafından dönemin Türk Dışişleri Bakanlığına rapor edilmiş olan Yunan basınından antant ile ilgili haber ve köşe yazılarından oluşmaktadır.)

haberiyile ağır eleştirilmiştir. Aynı gazete haberin devamında Yunanistan'da başta Tseldaris'in gereksiz iyimserliği başta olmak üzere krallık hayranlarını Metternich sonrası gelişmelerden bihaber bir şekilde yönlerini Balkanlara dönerek tarihi Yunan dış politikasından koştukları gerekçesiyle eleştirmiştir. Tseldaris hükümetinin iyimser politikalarından ve Venizelos hükümetinin başlattığı Balkan politikasına zarar verildiğini eden Venizelos yanlısı *Eleftheron Vima* gazetesi;

“Büyük Britanya'nın Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne çıkma hayallerine baştan karşı olduğu bilinen bir gerçek Avrupa merkezinde de ciddiye alınmayan Yunanistan'ın komşularının ülkemizde bu kadar ciddiye alınmasının sebebini anlamak güç. Hükümetin Avrupa'dan bağımsız Balkanlar savı tamamen yersizdir. Venizelos döneminde Romanya, Yugoslavya ve İtalya ile kurulan ortaklıklar parıltılı Türk-Yunan işbirliği Amerika ile ve dünyadaki birçok dost ülke ile kurulan ilişki ağı artık özlenir hale geldi. Hükümetin zayıf ve tutarsız politikaları ülkemizi sonu bilinmez bir yola doğru götürüyor.”¹⁷

eleştirilerin getirerek Yunanistan'ın tecritten çıkarılarak bölgesel güç haline geldiği ifade edilmiştir.

Venizelos yanlısı basınından *Imerissios Kyrix* gazetesinin getirdiği önemli eleştirilerden birisi de; bizzat Venizelos döneminde başlatılan Balkan Antantı ve bölgesel güvenlik politikasının yeni hükümet tarafından kötü sonuçlandırılmakta olduğu, Yunanistan'ın birçok antlaşmada zarara uğrayabileceği fakat Tseldaris'in “sadece kendisinin gerçekleri bildiği” tavrının onu yanlışla doğru götürdüğü eleştirisidir. Gazete

“Balkan Paketi'na göre, Bulgaristan eğer saldırıda bulunursa karşısında 4 ülkeyi bulacak. Bu antlaşmaya bu gözle bakanlar maalesef şunu unutuyorlar ki aynı şekilde antlaşmaya taraf olan diğer ülkelerden herhangi birine başka bir ülke bir saldırıda bulunursa Yunanistan'da antlaşma gereğince söz konusu ülkeye yardım etmek zorunda. Tam da bu noktada şunu sormak gerekir ki, nasıl bir hükümet hiç gereksiz yöre halkını bir seferberlik haline sokmayı bu şekilde göze alabilir?”

Sınırların önemli bir kısmı denizlere olan Yunanistan'ın böyle bir antlaşmaya acaba ne kadar ihtiyacı vardı?”

Sayın Konsey Başkanı daha önce defalarca karşısına çıkmasına rağmen Selanik'ten cephane ve malzeme geçişi şartı olan sözleşmelerin hepsini reddeden Sayın Venizelos ile fikir teatisinde bulunmak zorundadır.”¹⁸

¹⁷ BCA: 30.10/226.527.7-2

¹⁸ BCA: 30.10/227.526.7-1

haberiyile hükümeti daha önceki hükümetle iletişim kurmamakla eleştirmiş yanlış kararların ülkeyi götüreceği duruma dikkat çekmiştir. Yine aynı gazete Venizelos döneminde dünyada var olan ekonomik krize rağmen Romanya ve Yugoslavya ile ortak işbirliğine gidilerek Fransa ile ekonomik bağlar kurulduğunu bu şekilde tavizler veren herhangi bir antlaşmaya kesinlikle imza atılmadığını iddia etmiştir. Ayrıca Tseldaris'in siyasi muhaliflerinin bütün eleştirilerini dinleyen Yunanistan'ı daha iyi bir hale getirmek isteyen bir devlet adamı edasıyla hareket etmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Eletherotime gazetesi ise hükümeti Venizelos'un görüşlerine itibar etmemek, konuyu iç siyasi malzeme haline dönüştürmek ve Yunanistan'ı daha kötüye götürmekle suçlayarak

“Balkan Paktı'nın Yunanistan'a getirebileceği zarar ve yararlar üzerine çok tartışan Sayın Venizelos'un Dış İşleri Bakanlığı Anayasa Konseyi'ne yaptığı önerilerin dikkate alınmıyor olması manidardır. Bu noktada şunu açıkça söyleyebiliriz ki hükümetin bu tavrı Sn.Venizelos'un sahip olduğu politik tecrübenin ve uyguladığı akıllı siyasetin kendilerine getirebileceği siyasi itibar kaybından korkmalarından kaynaklanmaktadır. Yunan halkının önemli bir kesiminde oy almış olan Yunan siyasi tarihinin böyle önemli bir isminin fikirlerinin bu kadar göz ardı ediliyor olması Yunan toplumuna bir hakarettir. Bu noktada hükümetin tekrar düşünerek, Balkan Paktı'na ülkede tüm söz söyleyenlerin görüşlerine kıymet vererek itidalli bir şekilde yaklaşması gerekir.”¹⁹

haberiyile mevcut hükümeti bütün partilerle ve Venizelos ile fikir alışverişinde bulunmaya davet etmiştir. Aynı gazete haberinde devamla Venizelos hükümetinin dış politikasına atıf yaparak Yunanistan'ın 1928'den bu yana bölgede coğrafi konumu ve köklü tarihi olan bir devlet olmasından dolayı çok güçlü bir dostluk ağı kurduğu, komşularıyla önemli ilişkiler içine girdiği belirtilmiştir. Ayrıca güçlü bir Balkan devleti olduğu kadar Akdeniz'de önemli bir yeri olan Yunanistan'ın hem Balkanlarda hem de Akdeniz'deki komşularıyla kurduğu dostane ilişkiler ve büyük devletlerle oluşturduğu işbirlikleri tartışılmaz olarak Yunanistan'ın sınır güvenliğini ve ülke bütünlüğünü garanti altına aldığı iddia edilmiştir. Gazete yeni durumda hükümetin kötü politikası sonucu Yunanistan'ın bugüne kadar kurduğu dostluk ağının Balkan Paktı'yla beraber alt üst olduğu, o güne kadar kıtasal dostlukları olan Yunanistan'ın artık bölgesel hesaplar içine dahil olduğu ve daha önce olmayan düşmanlar kazanma ihtimali içine girdiği ifade edilerek Churchill'in ve diğer büyük liderlerin Balkan Paktı'nın 1914'de ki olayların benzeri olan hadiselerle sebebiyet verebileceği endişelerine dikkat çekmiştir.

¹⁹ BCA: 30.10/227.526.7-3

Patris gazetesi de ayın minvalde “Helen ulusunun milli şefi” durumunda olan Venizelos’un sözlerinin ciddiye alınmayarak kısır siyasi çekişme içinde konunun ele alınması eleştirilmiştir. Balkan antantının getirilerini ve olumsuzluklarına bakıldığında durumun hiç de iyi olmadığını savunan gazete Venizelos’un başlattığı barış sürecinin noktalandığı Balkan Antantı’nın Yunanistan’ı daha fazla risk altına aldığı herhangi bir saldırıda tarafların birbirlerine yardım edeceği maddesinin ülkeyi her an savaşa dâhil edeceği endişesi dile getirilmiştir. Gazete ayrıca

*“bizim için en önemli komşularımız Bulgaristan ve Arnavutluğun içinde olmadığı bir ortaklığa lüzumsuz yere girdiğimizde ortaya çıkan durum aleyhimizedir. Hükümetin Balkan Paktı’nın bugün ve yarın ülkemize getirebileceği tüm zorunlulukları ciddiyetle değerlendirip gerekli müdahaleleri yapması elzemdir. Bizce bu noktada bu konu çok önemli bir husustur. Hükümetin yerel seçimlerden başarıyla çıkma kaygısını bir tarafa bırakıp ülkemize zarar verebilecek bu ciddi konu üzerine ehemmiyetle eğilmesi gerekir.”*²⁰ eleştirisini de getirmiştir.

Imerissios Kyrıx gazetesi de Balkan Antantı’nın sınırların karşılıklı güvence altına alınması maddelerine atıf yaparak

“Özgürlüğün anavatanı olan bu memlekette dün Tsaldaris ve Maximos kendilerince Balkan “ortaklığı” dedikleri bir garabete imza attılar. Bu antlaşmanın 1.maddesi Yunanistan’ı Balkanlardaki tüm sınırların resmi jandarması haline getiriyor. Yani Arnavutluk’a karşı Yugoslavya’nın, Bulgaristan’a karşı Romanya’nın ve bu işlerden zaman kalırsa kendisini savunacak olan Yunanistan’ın düştüğü durum komiktir. Aslında Bulgaristan Balkan Paktı’na katılmayarak yaşayabileceği muhtemel bir savaş esnasında İtalya’yı yanına alma ihtimalini elde ettiğinden bu durumdan en karlı çıkan ülke konumunda.

*Hükümet yanlısı basın festival havasında naklettiği, hükümetin zafer naraları attığı bu ortaklığın Yunanistan’ı izole ederek yaratabileceği acı sonuçlar umarız çok kötü olmaz. Tsaldaris ve Maximos dış politikadaki bu beceriksiz ve basiretsiz siyasetleriyle kendi kuyularını kazıyorlar. Umarız bu süreçte Yunan halkına verdikleri zarar dehşet verici boyutlara varmaz.”*²¹

diyerek hükümeti başarısız olmakla eleştirmiştir.

Eleftron Vima gazetesinde Dr. Exintaris tarafından “Hükümetin devam eden yanlışları” başlığıyla yayınlanan bir makalede Türk- Yunan ilişkilerinin yaşanan bu süreçte daha da gelişmesi memnuniyet yaratmış ise de Balkan

²⁰ BCA: 30.10/227.526.7-4

²¹ BCA: 30.10/227.526.7-5

Paktı'nın ülkeye getireceği ağır yükümlülüklerin göz ardı edildiği ve anlaşmanın taraflara getirdiği faydalar ve zararlar Yunan hükümetince yeterince değerlendirilmediği belirtilmiştir. Makalede konuya iki önemli hususta eleştiri getirilmiştir. Makalede;

“Hükümetin Balkan Paktı ile ilgili gelişen süreçte, ülke içinde gerekli bilgilendirmeyi yapmamış olması bizce ciddi bir sıkıntıdır. Antlaşmanın taraf olan ülkelere getirdiği diplomatik, ekonomik ve askeri zorunluluklar kamuoyunun meçhulüdür. Helen toplumunun Balkan Paktına gösterdiği şüpheli tutum da söz konusu süreçten kaynaklanmaktadır. İnanılmaz bir tez canlılıkla imzalanan Balkan Paktı öncesi her ne kadar Hükümet antlaşma metnine gerekli müdahaleleri yaptığını söylese de, bir uluslar arası antlaşmanın metninin hazırlanması sürecinin ne kadar meşakkatli olduğu bilinmektedir. Hükümetin dış politikada ki bu zayıflığı uluslar arası alanda ülkemizin itibarını günden güne aşağı düşürmektedir.

Konunun ikincil ama en ciddi boyutu da Yunanistan'ın bölgede tarihsel olarak taşıdığı güçlü ve imtiyazlı konumunu bu antlaşmayla kaybetmesine hükümetin müsaade etmesidir. Yunanistan Türkiye ile dostane ilişkiler içine girerken İtalya ile de dostluk antlaşmaları yapmış diğer taraftan aynı şekilde Yugoslavya ve Romanya ile güçlü dostluk ilişkileri sürdürmekteydi söz konusu süreçte ülkemiz dış siyasette itibarını ve toprak bütünlüğünü garanti altında almıştı. Bugün Balkan Paktı neticesinde Balkanlarda yeni dostlar edinmek yerine bilakis yeni düşmanlar edinmek üzereyiz Şu unutulmamalıdır ki Yunan halkı sadece Yugoslavya ile değil İtalya ile de dostane ilişkiler içinde olmak istiyor. Dış politikada tartışmasız olarak tüm komşularla ve büyük devletlerle iyi ilişkiler içinde olmak gerekirken hükümetin Yunanistan'ı balkanlara hapseden bu kötü siyaseti gerçekte çok zarar vericidir. Bu siyasetin bundan sonra bize vereceği zararlar da düşündürücüdür.”²²

eleştirisi getirilmiştir. Yazar ayrıca hükümetin Antantı imzalarken gelecek olan mali yükümlülüklerin düşünülmediğine vurgu yapmış halka getirilecek yeni vergilerin ülke ekonomisini daha da kötüleştirileceğini ifade etmiştir.

Néos Kosmos gazetesi de imzalanan antantın İngiltere, Fransa ve İtalya basını ve parlamentolarında ne şekilde yorumlandığı konulu haberinde Yunan hükümetinin imzaladığı antlaşmanın İngiltere Büyükelçisi tarafından eleştirildiği İtalya hükümetinin rahatsızlığının da *Glornale D'italie* gazetesinin haberlerinden anlaşılakta olduğu Sovyet hükümetinin de tavrının baştan beri olumsuz olduğu belirtilmiştir. Fransız hükümeti'nin de bu antantı bir silahlı birlik olarak algıladığına vurgu yapan gazete

²² BCA: 30.10/227.526.7-6

“Hükümet diplomaside olmaması gereken bir üslupla Balkan Paktı’nı aceleyle imzalamıştır. Balkan Paktı’nın imzalanmasıyla beraber ülkemizin üstlendiği yükümlülükleri kimse bilmiyor. Kaldı ki Balkan Paktı’nın Yunan Halkının egemenlik hakkının önüne geçen unsurlar içerdiği de bir gerçektir. Yunan halkını böyle bir onursuzluğa mahkûm etmiş olmak hükümetin kara lekesidir.”²³

eleştirisini getirerek Yunan hükümeti’nin bir an önce muhalefete de bilgi vererek yapılan hatadan kısa süre içinde dönülmesi talep edilmiştir. *Phoni Tou Laou* gazetesi de Avrupa da ki tepkileri “Belirsizlikler” başlıklı haber konusu yaparak;

“Büyük Britanya konuştu. Hem de Balkan Paktı’nın imzalanmasının üzerinden 24 saat geçmeden. İngiltere diplomatik bir üslupla antlaşmaya karşı olduğu sebepleri açıkladı. Sör Waterlow’un iğneleyici üslubu muhataplarında soğuk düş etkisi yaptı, anlaşıldığı kadarıyla da bu durum bir müddet sürecek.

İtalya henüz Balkan paktı ile ilgili bir açıklama yapmadı. Pek fazla sürmeyeceğine inandığımız bu sessizlik yeni bir düşmanlığa delalet gibi gözüküyor. Yillardan beri her ihtiyaç duyduğumuzda yanımızda olan kadim dostumuz artık bize hasmane ve şüpheli bir tutumla bakıyor! Ülkemizin dış politikada takındığı tutum bizi gittikçe yalnızlığa itiyor ve gündün güne artan yeni düşmanlar ediniyoruz. Yunanistan küçük bir grubun uydusu olurken büyük güçlerin düşmanı haline geliyor.”²⁴ sözleriyle Hükümeti bir an önce Venizelos’un uyarılarını dikkate alması konusunda uyarmıştır.

İmerissios Kyrix gazetesi de antantın imzalanmasında sonra Avrupa’da meydana gelen ikili antlaşmalara değinerek Locarno şehrinde Fransa ve Almanya birbirlerinin toprak bütünlüklerine kesinlikle müdahale etmeyeceklerine dair İngiltere ve İtalya’nın garantörlüğü altında anlaştığı haberini vermiştir. Böylece Fransa Almanya ile arasında eskiden beri var olan Alsace ve Lorraine bölgeleri sorununun direk muhatabı ile çözüldüğü ve antlaşmaya başka bir devletin katılmadığı böylece Fransa’nın doğabilecek her türlü soruna karşı işini garanti altına aldığına vurgu yapılmıştır. Buradan hareket eden gazete Yunan hükümetinin tam tersi olarak imza attığını iddia ederek;

“Balkan Paktı ile beraber Yunanistan bırakın kendi sınırlarını garanti altına almak, başkalarının sınır güvenliğini garanti altına almak adına askeri yardım tahahhütünde bulunarak çocuklarımızın geleceğini dahi tahakküm altına almıştır. Kaldı ki bu antlaşmayla

²³ BCA: 30.10/227.526.7-7

²⁴ BCA: 30.10/227.526.7-8

beraber Akdeniz de stratejik ortağı olması gereken İtalya'yı karşısına almış, anlaşmanın imzalandığı gün Helen halkını hedefleyen bir bildiri açıklayan İngiltere ile de arasını açmıştır. Süreç içerisinde Büyük Britanya dış işleri bakanının Balkan Paktına dair beyanlarının da dikkate alınmamış olması bir siyasi hatadır. Yunanistan'ı bölgede başkalarının sınırlarını koruyan bir jandarma haline getiren bu antlaşmanın dış siyasette bundan sonra çok daha fazla sıkıntı çekmemize sebep olacağı aşikârdır.”²⁵ eleştirisini getirmiştir.

Tarafsız veya Hükümeti Yanlısı Yunan Basınında Balkan Antantı

Yunanistan'da Hükümet taraftarı gazetelerin muhalefete karşı kullandıkları en büyük delil ise Bulgaristan'ın böyle bir antanta karşı olması ve dolayısıyla muhalif basının da Bulgaristan'ın fikirlerini savundukları iddiası olmuştur. Bu yayınların Bulgar basını tarafından kullanıldığına dikkat çeken Hükümet taraftarı gazeteler hükümetin Yuna halkının geleceğini tehdit edecek herhangi bir antlaşmaya asla imza atmayacaklarını ileri sürmüşlerdir. *Kathimerini* gazetesi de Yunan basınında çıkan muhalif yazıların Bulgar basınında hemen yayınlandığını belirterek;

“Yunanistan'ın bu ortaklıktan hiçbir menfaat elde edemediğini savunan bu makaleler, Bulgarların kullandığı temel argümanlardan biri haline geldi. Bulgaristan'da hükümet yanlısı güçlerin yaptığı bu dezenformasyon çalışmaları Bulgarların komşularına karşı olan hasmane duygularını artarak devam ettiğinin bir göstergesidir. Bizi hiç şaşırtmayan bir şekilde Bulgar hükümetinin yanlısı olan güçlerin yazdıkları ve söyledikleri ve yine Bulgar muhalefetlerin Swilegrad şehrinde yaptıkları Helen halkına karşı olan nümayiş açıkça gösteriyor ki Bulgarların temel parolası hala “kahrolsun Helenler”dir.”²⁶

vgusunu yaparak Hükümetin yanlısı yapmadığı savunmasında bulunmuştur. Aynı gazete muhalif basını ve muhalif partileri de iç siyasi çıkar çatışmalarına konuyu alet ettiklerini ve bunun ülkeye verdiği zararı ileri sürerek

“Umuyoruz ki, dördümlü antlaşma Senato'ya geldiğinde muhalefet özverili bir yaklaşım gösterir ve antlaşmaya dair zarar verici tartışmalar yaşanmaz. Muhalefetin mecliste bu uluslar arası antlaşmayı iç politika malzemesi yapması ülkemize çok zarar verir. Hiç kuşkusuz dün imzalanan Balkan Paktı hükümetin dış politikadaki ciddi bir zaferidir ve bu zafer liberalleri oldukça rahatsız etmiştir. Liberallerin şefi dün kendini Atina dışına atarak daha önce aynı platformlarda yer aldığı yabancı siyasetçilere kendini göstermedi.

²⁵ BCA: 30.10/227.526.7-9

²⁶ BCA: 30.10/227.526.7-10

Çünkü kendi döneminde beceremediği Balkan ortaklığı tüm engellemelerine rağmen gerçekleşiyordu.”

sözleriyle destek çağrısında bulunmuştur.

Yunanistan’da Balkan Antantı etrafında yaşanan bu siyasi çekişmeler içinde tarafsızlığını beyan eden *Estia* gazetesi de antlaşmanın her iki yönlü incelenerek kabul edilmesi gereğine işaret ederek bölgesel barışın Yunanistan için önemine dikkat çekmiştir. Antant karşısında Hükümet veya Muhalefet tarafında yer almayarak bağımsız bir tutum sergileyen *Alexartitos* gazetesi ise İngiltere hükümetinin Antanta bakışına şüpheli yaklaşarak; İngiltere’nin bölge barışına katkı sağlamak gibi bir yükümlülüğünün bulunduğu, her ne kadar Neully anlaşmasının ışığında bir düzenlemenin sorunu çözebileceği inancına karşın İngiltere’nin resmi hükümet sözcüsünün Balkan Pakti’nin mevcut statükoyu bir şekilde garanti altına almasını da olumlu bulduğunu belirtmiştir. Ancak gazete İngiliz Hükümetinin politik gücüne değindikten sonra

“Büyük Britanya hükümet sözcüsünün yaptığı açıklamalara itidalli yaklaşmak durumundayız ama şunu kimse unutmasın İngiltere Kıbrıs ve oniki adalar konusunda Yunanistan’a hakkını vermemektedir

Büyük Britanya hükümet sözcüsü dünya barışı adına Balkanlarda ki ülkelerin sınır bütünlüklerini dile getirirken aslında Balkan Barışını dinamitliyor. Hiç kuşkusuz balkanlarda oluşabilecek bir barış ortamından en büyük rahatsızlığı görevi Zaharof’lara, Vickers’lere, Crousot’lara, Scont’e’lara yeni rant alanları yaratıp daha fazla para kazanmalarını sağlamak için yeni savaşlar çıkarmak olan büyük devletler, emperyalistler hissedecektir. Büyük Britanya hükümet sözcüsünün açıklamaları bu ölüm tüccarlarını ziyadesiyle memnun etmiştir. Batıların barış çığlıkları balkanları karıştırır mı bilinmez. Fakat konunun asıl muhatabı olan küçük devletler hadisenin farkına varıp itidalli davranmak zorundadır.”

ifadesiyle eleştiri getirmiştir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Yunan basını Balkan Antantını bir iç politika unsuru olarak algılamıştır. Bu sebeple Türk-Yunan ilişkilerinin normalleşmesinde önemli bir etken olan Venizelos Hükümetinin iktidarı kaybederek muhalefete düşmüş olması devam eden görüşmelerde Tsaldaris Hükümetinin sert bir muhalefet ile karşılaşmasına sebep olmuştur. Venizelos yanlısı basın organları yeni hükümeti antlaşmayı değerlendirmeden imzalamak, Yunanistan’ı Balkan coğrafyasına hapsedmek, İtalya ve Rusya gibi devletlerle olan ilişkilerini zora sokmak ile eleştirmiştir.

Yeni Hükümeti ise Balkan Antantının esasta Balkan coğrafyasında olası bir statüko değişikliğine karşı alınmış bir önlem olduğu vurgusunu yaparak doğusun güvence altına alan bir Yunanistan'ın daha emniyetle Balkanlardaki gelişmeleri değerlendirebileceğini ifade etmiştir. Yunan basınının bu derece endişe ile antanta yaklaşmasının en önemli sebebi ise Bulgaristan'ın bu birliğe karşı duruş sergilemiş olmasıdır. Bölgede Almanya eksenli bir değişimin sakınca yaratacağına inanan Batı Avrupa devletlerinin de paktı desteklemesi Yunan hükümetinin daha rahat bir şekilde antanta girmesini sağlamış hükümeti de rahatlatmıştır.

Kaynakça**Arşiv Belgeleri;**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu/Dosya No-Belge No:

BCA Fon: 03.10 Dosya: 227.526.7 -Belge: 1-10

BCA: 30.10/227.527.7

Kitaplar ve Makaleler

AKANDERE, Osman, “2026 Ekim 1931 Tarihlerinde İstanbul’da Toplanan İkinci Balkan Konferansı ve Sonuçları”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 14 (Güz 2003), s. 251.

AKŞİN, Aptülhat, *Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

ARAS, Tevfik Rüştü, *Görüşlerim*, İkinci Kitap, Yörük Matbaası, İstanbul 1968.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914–1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983.

BİLGİN, Mustafa Sıtkı, “Atatürk Döneminde Türkiye’nin Balkan Diplomasisi (1923–1930)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX / 60 (Kasım 2004), s. 809.

ÇAKMAK, Zafer, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.

DEMİRÖZÜ, Damla, *Savaştan Barışa Giden Yol / Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

ERDAL, İbrahim, *Mübadele, Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan(1923–1925)*, IQ Yayınevi, İstanbul 2006.

ERDAL, İbrahim, Türk Basımına Göre Patrikhane Konusu ve Patrik Araboğlu Konstantin’in İhracı Meselesi”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü *Atatürk Yolu*, Mayıs-Kasım Ankara 2004, Yıl:17, Sayı:33–34.

FIRAT, Melek, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası*, (ed.: Baskın Oran), C. I, İletişim Yayınları, 9. bs., İstanbul 2004, s. 344.

GÖNLÜBOL, Mehmet, Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919–1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

GÜREL, Şükrü S, Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821–1923), Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

HALE, William, *Türk Dış Politikası 17742000*, (çev.: Petek Demir), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003.

- HATİPOĞLU, M. Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara 1997.
- İNÖNÜ, İsmet, *Hatıralar*, (yay. haz.: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, 2. bs., Ankara 2006.
- ÖKSÜZ, Hikmet, “Atatürk Döneminde Balkan Politikası (1923-1938)” *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 626.
- ÖZEL, Sabahattin, “Atatürk Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri”, *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 644.
- PALLİS, Alexander Anastasius, *Yunanlıların Anadolu Macerası(1915-1922)*, Çev. Orhan Azizoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- SOFUOĞLU, Adnan, *Fener Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996.
- SOYSAL, İsmail, “Atatürk’ün Barışçı Politikası ve Dünyadaki Etkileri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, II / 4 (Kasım 1985), s. 112.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 399-404.
- SVORONOS, Nikos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988.
- ŞAHİN, M. Süreyya, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980.
- TULÇA, Enis, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003.
- YALÇIN, E. Semih, *Atatürk’ün Millî Dış Siyaseti*, Gazi Kitabevi, 2. bs., Ankara 2007.